

Toxický duch Dolu Jan Šverma

Lampertice jsou malebná vesnička ležící pod zalesněnými kopci neda-leko polských hranic. Nebylo by na ní nic zvláštního, kdyby v jejím sousedství nestál důl. „Díra v zemi“, řečeno slovy Járy Cimrmana, živila svého času přes tisícovku obyvatel nejen z Lampertic, ale i z přilehlých měst a obcí. To, co bylo dříve pro obec požehnáním, se dnes změnilo v její prokletí. Ve štolách staletého dolu je zadrženo množství toxických látek. Lampertičtí se jen modlí, aby se nedostal ven.

Toxický duch, který je ukryt ve štolách staletého dolu Jan Šverma, je postrachem obyvatel Lampertic.

Foto Arnika: Václav Tutr

Příběh Dolu Jan Šverma začíná v dávné minulosti. Těžba černého uhlí zde začala již v roce 1570 a Jan Šverma je tak vůbec nejstarším kamenouhelným dolem v Čechách. Horníky odtud vyhnal až v roce 1992 vládní program útlumu těžby uhlí. Za těch 400 let se havíři prokopali do hloubky zhruba 1000 metrů a vykotali na 9 podzemních pater.

Když uděláte do země takovou díru, nemůžete se prostě sebrat, odejít a ponechat ji svému osudu. Důl je třeba zajistit a pokud možno vyplnit materiálem, který by nahradil původní horninu. Tento úkol se rozhodla vzít na své bedra společnost GEMEC UNION, a. s., které byl Jan Šverma následně prodán. A to byl také začátek problémů.

Když přemýšlíte o tom, co budete sypat do starého dolu, musíte také uvažovat, jak na tom vydělat. Za nic se neplatí tak dobře jako za odpady, které nikdo nechce a neví, co s nimi. Čím více je takový odpad na obtíž, tím více na něm vyděláte, pokud máte důl, kam ho můžete schovat. „Dneska už nikdo nezjistí, co tam vlastně všechno skončilo,“ říká starosta Lampertic Jaroslav Rosa. „Když jsme nastoupili do úřadu, šli jsme do GEMECu, aby prokázali, co do dolu ukládají. Nebyli ale schopni nám to doložit,“ vysvětluje.

Slíž, který sám v dole 14 let fáral a zná ho jako svoje boty.

(pokračování na str. 3)

„Já myslím, že už nebude návratu. Teď se jen můžeme modlit, aby se nedostalo ven to, co už tam je,“ říká starosta Lampertic Jaroslav Rosa.

Foto Arnika: Václav Tutr

Uvnitř listu:

2
VÝHERCI
SOUTĚŽE
U FRANCOUZSKÉ LOIRY

5
ARNIKA ODEBRALA
MINISTROVI KREV

6
VÁCLAV HAVEL SE
ZASTAL PŘÍRODY

Člověk je od přírody tvor podezřívavý a tak si otázku „co všechno asi končí v bývalém dole?“ položil v Lamperticích kdekdo. „Každý měl strach, jestli se tam něco nedává. Vždyť to může jít ven třeba za čtyři, pět let, až tam voda stoupne a obnoví se staré prameny,“ obává se jeden z lampertických obyvatel, Miroslav

Motto Arniky: „Vzdálili se lidské srdce od přírody, zatvrdli se. Nedostatek úcty k tomu co roste, co je živé, rychle povede také k nedostatku úcty k lidem.“

Odměnu v podobě studijního pobytu na řece Loiré ve Francii si v srpnu vychutnávali členové dvou vítězných týmů, jež vyhrály v přírodovědné soutěži Amiky „Poznej život kolem vody“. Zatímco jejich vrstevníci se povětšinou přes prázdniny ve vodě pouze koupali, mladí přírodovědci měli v ekocentru Evropské říční sítě v městečku Le Puy příležitost dozvědět se něco více o životě řeky, o jejích funkcích a zákonitostech říčních ekosystémů. O koupání ale nebyli samozřejmě ochuzeni.

Na výletu kolem Loiry jsme obdivovali okolní divokou přírodu a žasli při pohledu na neupravované koryto řeky
Foto: Petr Bauer

Výherci byli čtyři - Petr Bauer z Kytlice, Miroslav Strejc z České Kamenice, Jindřich Růžna a Ondřej Hrdlička z Děčína. Zatímco Petr s Mirkem uspěli se svou prací týkající se mapování výskytu původních a invazních druhů a vlivů invazních rostlin na původní flóru v blízkosti řek (konkrétně šlo o křídlatku versus kyprej vrbyce), Jindra s Ondrou mapovali biotopy vrby křehké a topolu černého. Kromě vtřebávání zážitků během intenzivního pobytu ve Francii často pokračovali ve svých živých diskusích na tato témata.

Ekologické centrum v Bonfont, které pro nás aktivisté Evropské říční sítě určili jako základní tábor, překvapilo

všechny hned dvakrát: svou malebností a svou odlehlostí od civilizace. Pro potřeby ochránců

zatěžoval okolní krajinu a přitom zde mohl pobývat v relativním pohodlí.

z říčních aktivistů z Polska, Německa, Francie a České republiky. Na výletu kolem

VÍTĚZOVÉ SOUTĚŽE POZNÁVALI ŽIVOT KOLEM LOIRY

přírody všeho druhu koupilo sdružení S.O.S. Loire Vivant (Živoucí Loira) zchátralý statek z 19. století stojící v hlubokém kaňonu, jímž protéká řeka Loira. Svépomocí ho členové sdružení opravili do obyvatelné podoby. Představu, jak se při rekonstrukci statku dobrovolníci nadřeli, jsme si udělali, když jsme do rokle sestupovali v plné polní. Všechno je zde ale zařízeno tak, aby člověk co nejméně

Hned na druhý den pro nás francouzští kolegové zorganizovali exkurzi do akvária La Maison du saumon et de la riviere v Brioude. Tam jsme měli příležitost prohlédnout si lososy, o jejichž návrat do řek se místní aktivisté zasloužili, a další ryby, které ve zdejších vodách žijí. Následovala návštěva líhně lososů v Chanteuges, odkud je ročně vysazováno do přírodního prostředí řeky Allier 200 tisíc mladých ryb. Zde jsme se dozvěděli mnoho zajímavých informací ze života lososa a o problémech spojených s jeho vracením do řek. Tím jsou kromě znečištění vody především stupně a přehrad na řekách, které není ryba při tahu na svá trdiště schopna překonat. Zatímco v devatenáctém století se pouze na dolním toku Loiry chytalo každý rok až 20 tisíc lososů, ve dvacátém století losos z Loiry prakticky vymizel, protože 75 procent míst, kde se lososi vytírají, v důsledku stavby přehrad zaniklo.

Během následujících dnů jsme se zúčastnili jednání mezinárodní pracovní skupiny složené

Loiry jsme obdivovali okolní divokou přírodu a žasli při pohledu na neupravované koryto řeky, kde jsme si mohli jako v obrázkové knize číst, kam se řeka při povodních vylévá, jak překládá své koryto, jakou roli hrají doprovodné porosty kolem řeky a jak je možné, že dokáží mohutnému proudu vody při povodních odolat... Samozřejmě, že jsme navštívili také prameny řeky Loiry, kde polští kolegové z Klubu Gaja odehráli jedno ze svých dvou plánovaných divadelních představení. Nenechali jsme si ujít ani prohlídku úchvatného města a známého poutního místa Le Puy en Velay, jímž Loira na své cestě k Atlantskému oceánu protéká.

Okouzlení krásou Horní Loiry i jejího okolí jsme se vrátili zpět k našim řekám s vědomím, že řeky mohou být živoucí, a že v takovém stavu nepředstavují pro člověka nebezpečí. A také, že nás čeká hodně práce, abychom o tom přesvědčili lidi u nás doma, v České republice.

V akváriu La Maison du saumon et de la riviere v Brioude jsme měli příležitost prohlédnout si lososy, o jejichž návrat do řek se místní aktivisté zasloužili.
Foto: Petr Bauer

(pokračování ze str. 1)

Obec Lampertice se tedy obrátila na sdružení Arnika, zda by nepomohlo při pátrání po složení odpadů, které jsou do Dolu Jan Šverma ukládány. Tedy pardon, které jsou v dole Jan Šverma zpracovávány. Ono totiž slovo ukládání nemá firma GEMEC ráda, jelikož ukládání odpadu je věc, za kterou se všude na světě platí, zatímco zpracovávání je věc, za kterou se inkasuje. A nejvíce se inkasuje za odpady nebezpečné.

Jan Šverma jsou nejméně od roku 2000 ukládány tuny popílků ze spaloven. Tyto popílků obsahují velmi toxické látky - dioxiny. „V dole již skončilo přibližně 45 g TEQ (toxického ekvivalentu) těchto látek. Po Spolaně Neratovice jde o druhé místo v zemi, kde je uloženo tak velké množství dioxinů. Důl se stává vážnou hrozbou pro životní prostředí Žacléřska. Ukládání toxického odpadu pod zem by mělo co nejdříve skončit,“ uvedl

konného jednání, měli naprosťou pravdu. Bohužel. „Proto je důležité, aby vešla v platnost co nejdříve přísnější legislativa na nakládání s toxickými látkami včetně limitů pro obsah dioxinů a podobných látek v odpadech,“ zdůraznil Petrlík.

Arnika seznámila firmu GEMEC s riziky, která může mít její jednání pro životní prostředí, a vyzvala zástupce společnosti, aby okamžitě přestali s ukládáním toxického popílku

monitoringu. Obsah hexachlorbenzenu v rybách ukazuje na odpady z chemického průmyslu jako na možný zdroj úniků a o to více podtrhává nutnost přijetí nové chemické evropské legislativy REACH. Arnika bude prosazovat jeho nejpřísnější podobu,“ podotkl Petrlík.

„Konečně se začalo měřit něco, co se nikdy neměřilo,“ komentuje situaci starosta Jaroslav Rosa. „Stojíme na jakési pomyslné startovní čáře. Lidé jsou rádi, že se proti tomu konečně začalo něco dělat.“

Co teď?

Asi jediný, kdo má v budoucnosti dolu jasno, je společnost GEMEC. Ta již předložila projekt, jak si budoucnost Jana Švermy představuje. Jejich vizi ovšem zastupitelstvo Lampertic na svém mimořádném zasedání zamítlo. „My té firmě již nevěříme. Chceme, aby tam už nebyly ukládány vůbec žádné odpady. Měli v plánu udělat tam nějaký poldr, ale to by vedlo k další manipulaci s odpady. A my nechceme skončit jako Mydlovary, kde teď mají toxické látky uloženy a nikdo neví co s tím,“ vysvětluje starosta Rosa.

Podle jeho slov je obec připravena proti firmě GEMEC bojovat a hájit své právo na čisté životní prostředí. Lampertičtí vědí, že společnosti koncem letošního roku vyprší povolení pro nakládání s odpady. A jsou odhodláni udělat vše pro to, aby GEMECu toto povolení prodlouženo nebylo. Lampertice zkrátka chtějí udělat za Dolem Jana Švermy tlustou čáru a definitivně skoncovat s dramatickou story.

Nasnadě je už jen otázka, jak si nyní z celou kauzou poradí, respektive jak z toho ven. „Z toho se už těžko dostaneme ven,“ říká starosta Jaroslav Rosa. „Udělalí jsme chybu v tom, že se vůbec povolilo ukládání takových odpadů. Já myslím, že už nebude návratu. Teď se jen můžeme modlit, aby se nedostalo ven to, co už tam je.“

Marek Jechlička

Podkrkonoší aneb krajina v okolí Dolu Jan Šverma: za panoramatem pneumatik se rýsuje těžební věž a hora Hlušina
Foto Arnika: Václav Tutr

„Když společnost GEMEC důl koupila, byl zde takový nátlak na obecní úřad, že se nakonec povolilo i ukládání nebezpečného odpadu. To byl náš největší omyl,“ říká však starosta.

Sdružení Arnika do příběhu nejstaršího českého dolu vstoupilo počátkem roku 2004 v rámci své kampaně „Budoucnost bez jedů“. Jejím cílem je mimo jiné prosazení nové evropské legislativy, pro kterou se vžilo označení „REACH“ (zkratka slov registrace, vyhodnocení a povolování chemických látek). Kdyby totiž byl REACH již v platnosti, mohlo by se kauzám typu „Jan Šverma“ snadněji předejít. Smyslem REACH je totiž důsledná kontrola, evidence a eliminace toxických látek z výrobních procesů. Kdyby něco takového v Čechách fungovalo, nemuselo by se stát, co se stalo...

A co se vlastně stalo?

Arnika zjistila, že do dolu

vedoucí kampaně Budoucnost bez jedů RNDr. Jindřich Petrlík poté, co se Arnika do kauzy pustila.

A jak je možné, že GEMEC mohl ukládat, tedy zpracovávat, odpady s obsahem toxických látek? Umožnila to právě „děravá“ legislativa. Společnost GEMEC totiž získala certifikát od Technického a zkušebního ústavu stavebního, který umožňuje použít popílek do základkové směsi. A základková směs, to už není odpad, natož nebezpečný odpad, ale výrobek. A to je celé kouzlo.

Trik spočívá v tom, že české zákony neukládají povinnost měřit obsah dioxinů v popílcích ze spaloven. Ty pak snadno získají certifikát, aby s tímto odpadem mohly nakládat jako s výrobkem, ačkoliv by měl být uložen na speciální zabezpečené skládce. Z nebezpečného odpadu se tak stává obchodní artikl. Pokud tedy zástupci společnosti GEMEC tvrdili, že se nedopouštějí žádného nezákonného jednání, měli naprosto

pravdu. Firma se pak na výzvu Arniky zavázala, že na své náklady zmonitoruje dopad své činnosti na životní prostředí.

Výsledky rozborů sedimentů prokázaly, že k únikům dioxinů do Lampertického potoka z provozu Dolu Jan Šverma zřejmě dochází. „Desetinásobný rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou zjištěnou v sedimentech Lampertického potoka a jeho přítoků ukazuje, že dioxiny z odpadů, s nimiž GEMEC nakládá, nejspíš unikají,“ komentoval výsledky rozborů RNDr. Jindřich Petrlík.

Arnika pak nechala ve specializované laboratoři analyzovat vzorky pstruhů chycených v Lampertickém potoce. Ukázalo se, že tkáň ryb obsahovala vysoké koncentrace toxického hexachlorbenzenu. Vzhledem k nízkému obsahu tuku v rybách však nebyly koncentrace nadlimitní. „Výsledky rozborů by měly být pro GEMEC i pro místní obyvatele varováním a motivem k dalšímu

„Povolit ukládání nebezpečného odpadu do starého dolu, to byl náš největší omyl,“ říká starosta Lampertic Jaroslav Rosa

V březnu tohoto roku byla konečně schválena novela zákona o ochraně přírody a krajiny, která vytvořila legislativní předpoklady pro vznik soustavy chráněných území evropského významu Natura 2000. V květnu 2004 zveřejnilo Ministerstvo životního prostředí ČR návrh tzv. evropsky významných lokalit, které spolu s ptačími oblastmi soustavu Natura 2000 tvoří. Od té doby začalo projednávání tohoto návrhu s vlastníky, obcemi, kraji a dalšími resorty.

Zatímco jednání s vlastníky a obcemi probíhalo víceméně bez problémů a věcně, ministerstva a kraje celou řadu loka-

lit napadly z hlediska svých rozvojových zájmů. Směrnice přitom zcela jasně uvádí, že při vyhlášení území se má postupovat pouze podle vědeckých kritérií, a případy konfliktů s ekonomickými, sociálními a dalšími faktory je třeba řešit předepsaným postupem až po vyhlášení lokalit. Potvrdil to i rozsudek Evropského soudního dvora v případě přístavu Bristol, který zcela jasně vylučuje možnost omezení rozsahu soustavy Natura 2000 na základě jiných než odborných argumentů.

Ke konfliktním ptačím oblastem patří mimo jiné i lokalita Heřmanský stav Odra - Poolzí, kde žije vzácný a chráněný moták pochop.

Ilustrační foto: Archiv Arniky

Ke konfliktním ptačím oblastem patří mimo jiné i lokalita Heřmanský stav - Odra - Poolzí, ve které je plánována průmyslová zóna Dolní Lutyně.

Arnice se podařilo získat předběžné údaje, ze kterých vyplývá, že oficiální návrh evropských lokalit je zcela nedostatečný. Zatímco v Evropě se chráněné typy přírodních stanovišť chrání ze 40 - 100%, český návrh pokrývá některé typy stanovišť z méně než 10%.

Arnika proto spolu s ZO ČSOP Veronica a Českou společností ornitologickou varovala před dalším omezením soustavy Natura 2000 a deklarovala své odhodlání usilovat v Bruselu o doplnění seznamu evropsky významných lokalit.

Další kolo boje o Naturu 2000 tedy začne na podzim, kdy má vláda návrh soustavy Natura 2000 projednávat.

Ing. Vlastimil Karlík

Vláda premiéra Špidly již nestihla vyřešit jednací spor mezi zastánci a odpůrci plánovaných jezů Prostřední Žleb a Malé Březno na českém dolním Labi. Problém tak zdědila nová vláda Stanislava Grosse.

Na jaře tohoto roku bylo rozhodnutí vlády odloženo kvůli právním nejasnostem. Právní situace, jak už to bývá, je složitá a nejednoznačná. Spor se vede nejen o to, zda vlastně vláda může o této věci rozhodnout (podle právníků spíše ano), ale i o to, zda se toto právo vztahuje na výjimku ze zákona o ochraně přírody pro současnou variantu, kterou již minis-

PROBLÉM LABSKÝCH JEZŮ ZDĚDILA NOVÁ VLÁDA

terstvo životního prostředí odmítlo udělit (podle právníků spíše ne).

V nové vládě se spor o jezy projevil už při přípravě vládního prohlášení a nabytí místy až komických podob. V programovém prohlášení se tak objevila věta „vláda urychlí přípravu zlepšení plavebních podmínek na dolním Labi“. Odpůrci jezů se pokusili celou větu z programového prohlášení vlády vypustit, ovšem neuspěli. V médiích se pak ministerstva dopravy a životního prostředí přela o to, zda je v prohlášení vlády zlepšení plavebních podmínek s velkým „Z“ (což by

svědčilo o tom, že jde o projekt výstavby jezů, který se tak jmenuje), nebo s malým „z“, což by mohlo znamenat i jiné varianty splavňování dolního Labe.

Dnes lze stěží odhadnout, jak bitva o dolní Labe skončí. Změna vlády pravděpodobně nahrává spíše zastáncům jezů (někteří se o ni i osobně zasloužili), vstup do Evropské unie však dává mocné zbraně i odpůrcům jezů - dolní Labe je navrhováno do soustavy Natura 2000 a vzhledem k jeho unikátním hodnotám si lze stěží představit, že by z něj bylo vypuštěno. Dolní Labe tak může v brzké době získat i ochranu Bruselu.

Letošní léto nákladní doprava na Labi opět neprálo. Výstavba jezů by však nic nevyřešila - lodě vážnou i na německé straně, kde letos prakticky polovinu léta hladina nákladní plavby vůbec neumožňovala, a jinak byla vesměs na úrovni, která pro nákladní dopravu znamená ekonomickou ztrátu. Před vládou Stanislava Grosse tak stojí nelehké rozhodnutí, zda přednost dostane příroda na Labi a rozvoj turistického ruchu, nebo nejistá investice do ztrátové nákladní vodní dopravy. Rozhodnutí je stále na vážkách.

Ing. Vlastimil Karlík

V červnu se Arnika podílela na celoevropské akci Světového fondu na ochranu životního prostředí (WWF), která se týkala návrhu nové chemické legislativy EU (REACH). Během minister-ské konference o životním prostředí a zdraví v maďarské Budapešti proběhly odběry krve několika ministrů zemí Evropské unie. Protože se český ministr životního prostředí Libor Ambrozek konference neúčastnil, zorganizovala Arnika odběr jeho krve v Praze, přímo v budově Poslanecké sněmovny. Vzorky poté putovaly do laboratoří ve Velké Británii.

Krev Libora Ambrozka bude nyní spolu se vzorky krve ministrů Dánska, Estonska, Finska, Francie, Litvy, Maďarska, Polska, Slovenska, Španělska, Švédska a Velké Británie analyzována a testována na přítomnost 101 průmyslových látek. Jedná se o vybrané chemikálie, jejichž přítomnost v krvi ukazuje na nebezpečí spojené s jejich zcela volným používáním.

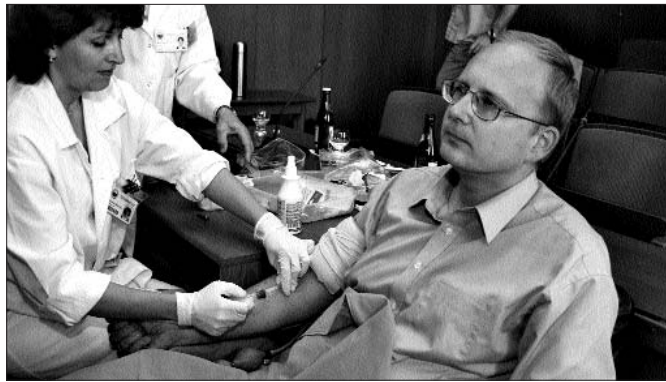
MINISTROVA KREV BUDE SOUČÁSTÍ CELOEVROPSKÉHO TESTU

ním. Testována bude např. přítomnost pesticidů jako je DDT či lindan, polychlorovaných bifenylů, ftalátů či sloučenin fluoru.

Jednou ze skupin látek, jejichž přítomnost v krvi ministra Ambrozka bude zkoumána, budou těž bromované zpomalovače hoření. Jedná se o látky, které se stále více používají ve výrobcích kolem nás (od textilií přes spotřební elektroniku až po stavební hmoty), avšak jejichž zdravotní rizika je řadí po bok polychlorovaných bifenylů.

Z tohoto důvodu bylo v několika zemích již používání polybromovaných zpomalovačů hoření zakázáno.

Při podobné akci v loňském roce byly nalezeny v krvi europoslanců látky, jejichž výroba a používání byly zakázány již před desítkami let. Riziko bioakumulace je jedním z důvodů, proč se Evropská komise rozhodla zpřísnit evropskou chemickou legislativu. V letošním roce proto čeká evropské poslance diskuse nad

Arnika zajistila odběr krve ministra Libora Ambrozka přímo ve Sněmovně
Foto Arnika: Ondřej Petrlík

návrhem nové chemické legislativy, známé pod zkratkou REACH (zkratka slov registrace, vyhodnocení a povolování chemických látek).

REACH zavádí povinnou registraci všech chemických látek vyráběných v množství nad jednu tunu ročně. Jedním z důvodů pro tuto plošnou registraci je ten fakt, že u 90 % chemikálií používaných v EU nejsou známy dopady na zdraví a životní prostředí. Látky, které jsou produkovány ve velkých objemech, a ty, u kterých je podezření na škodlivé vlastnosti, budou muset projít procesem vyhodnocování zdravotních dopadů. Látky vyhodnocené jako rizikové nebudou moci být používány, pokud jim nebude udělena výjimka.

Současný návrh REACHu však obsahuje některé nedostatky, které jsou výsledkem masivní kampaně chemického průmyslu proti zvyšování ochrany zdraví a životního prostředí. Evropské nevládní organizace proto požadují např. zavedení povinné substituce rizikových látek, k nimž existují dostupné bezpečnější alternativy, rozšíření informací pro látky produkované v menších objemech či stejná pravidla pro dovážené látky jako pro látky vyráběné v EU.

Ing. Petr Hrdina

Ryby jsou dobrými indikátory zátěže našich řek toxickými látkami, neboť stojí na vrcholu potravní pyramidy. Často právě kumulace toxických látek v rybách podaly odpověď na zdravotní problémy lidí, kteří je konzumovali anebo jenom žili či žijí v okolí větších průmyslových podniků.

V japonské zátocě Minamata byla v 50. letech používána při výrobě chlóru rtuť a volně vypouštěna do moře. Dostala se do ryb konzumovaných místními obyvateli, kterým poté způsobovala například poruchy až ochrnutí mozku či mentální retardaci u nově narozených dětí. Jako názorná ukázka toho, o jaké problémy se jednalo, se vypráví příběh o kočce krmené zbytky ryb

PODLE RYB LZE POZNAT ZNEČIŠTĚNÍ ŘEK

z této zátoky, která ztratila kontrolu nad svojí nervovou soustavou. Údajně šla a prostě spadla ze stolu, protože díky narušení svojí nervové soustavy nedokázala odhodnout jeho konec.

Pro sledování zátěže řek toxickými látkami se nezapomíná na jejich obsah v rybách ani v České republice. Ryby jsou především dobrým indikátorem zátěže toxickými látkami, které dlouho přetrvávají v přírodě a kumulují se v živočišných tucích - tzv. perzistentními organickými látkami. Jde o látky jako pesticid DDT anebo polychlorované bifenylly, které mohou u lidí poškodit imunitní a hormonální systém. Skupina 9 pesticidů, polychlorované bifenylly a dioxiny se proto staly předmětem

mezinárodní Stockholmské úmluvy, která vstoupila v platnost 17. května tohoto roku. Řečeno ve zkratce, úmluva pesticidů a polychlorované bifenylly zakazuje a měla by pomoci rovněž vést k minimalizaci vzniku dioxinů. V budoucnu může být doplněna o další látky, u nichž se ukáže, že jsou zdraví a životnímu prostředí nebezpečné a dlouhodobě se kumulují v životním prostředí. K takové skupině látek patří i polybromované difenylétery.

Polybromované difenylétery (PBDE) se používají jako zpomalovače hoření například ve spotřební elektronice včetně počítačů, v kobercích, či v polyuretanových pěnach v nábytku. Jak ukázaly četné studie, kumu-

lují se v živočišných tucích podobně jako polychlorované bifenylly a například v sokolech ve Švédsku byly zjištěny stejně vysoké koncentrace, jaké způsobily v laboratorních podmínkách nervové poruchy u krys. Abychom zjistili alespoň orientačně hodnoty těchto látek v různých místech České republiky, nechali jsme jejich koncentrace stanovit ve třech vzorcích ryb chycených v různých vodních tocích. Šlo o parmu chycenou v listopadu 2003 v Odře u Ostravy, dále o ryby ulovené počátkem roku 2004: pstruha z Lampertického potoka (pod výtokem z Dolu Jan Šverma, kde se skladují nebezpečné odpady) a okouna z Labe v Poděbradech. Analýzu na obsah PBDE jsme zadali u Vysoké školy chemicko-technologické (VŠCHT) v Praze. Tyto látky byly zjištěny ve všech chycených rybách.

RNDr. Jiří Petrlik

Na ministerstvu životního prostředí proběhlo mezi-resortní projednání návrhu na vyhlášení ptačích oblastí v rámci soustavy Natura 2000, kterou musí v důsledku vstupu do Evropské unie vytvořit i Česká republika. Na jednání se nejvíce mluvilo o oblasti Heřmanský stav-Odra-Poolzí na Ostravsku. Vyhlášení této ptačí oblasti se snaží zabránit ministerstvo průmyslu a Krajský úřad Moravskoslezského kraje.

Na posledním meziresortním projednání navržených ptačích oblastí v soustavě Natura 2000 se potvrdilo, že Heřmanský stav patří k jednomu z nejkonfliktnějších území. Okolí obce Dolní Lutyně chce totiž ministerstvo průmyslu a krajský úřad využít k výstavbě strategické průmyslové zóny. Oba úřady zaslaly ministerstvu životního prostředí svá negativní vyjádření. Na projednání připomínek nicméně nedorazil žádný zástupce připravený o problému jednat. Na druhé straně se projednání zúčastnili zástupci místních obyvatel, kteří s výstavbou průmyslové zóny nesouhlasí. Ti přijeli podpořit vyhlášení ptačí oblasti v původním rozsahu a přivezli s sebou tisíce podpisů svých spoluobčanů.

Protože se konflikt mezi zájmy ministerstva životního prostředí, ministerstva průmyslu a kraje nepodařilo vyřešit, bude předmětem jednání náměstků ministrů.

MEZI MINISTERSTVY NEDOŠLO K DOHODĚ O PTAČÍ OBLASTI NA BOHUMÍNSKU

Ti by se měli sejít v nejbližší době. Česká republika se totiž zavázala vyhlásit systém chráněných území Natura 2000 do data svého vstupu do EU, tedy 1. května 2004. Protože celý proces je již dnes značně zpožděn, České republice hrozí finanční sankce. Po projednání na úrovni náměstků ministrů by měla návrh na vyhlášení ptačích oblastí projednat vláda. To se stane zřejmě na podzim tohoto roku.

Podle odborníků má oblast Heřmanský stav-Odra-Poolzí sice malou rozlohu, ale velký potenciál pro hnízdění ptáků. „V navržené ptačí oblasti se vyskytují různé typy mokřadů, vodní toky či rybníky, na něž jsou četné ptačí druhy vázány. Území představuje jednu z nejlepších tuzemských lokalit pro chráněného motáka pochopa, ledňáčka říčního, bukáčka malého a slavíka modráčka. V oblasti žije přes sto dvacet druhů ptáků a jedná se o důležitou tahovou lokalitu a nejvýznamnější zimoviště severní Moravy. Stavba průmyslové zóny by podstatným způsobem poškodila populaci motáka pochopa, druhu, pro nějž má být ptačí oblast vyhlášena, a ovlivnila by i další kriticky a silně ohrožené druhy (strnad luční, chrástal polní, křepelka polní),“ vysvětluje Mgr. David Lacina z České společnosti ornitologické.

Vzhledem k tomu, že okolí Dolní Lutyně je významnou zemědělskou oblastí, proti výstavbě průmyslové zóny protestují místní obyvatelé. Ti nedávno sepsali petici podporující vyhlášení ptačí oblasti, kterou podepsala již tisícovka signatářů.

Petice mimo jiné poukazuje na to, že po propadu průmyslové výroby a útlumu těžkého průmyslu na počátku 90. let zůstaly na Ostravsku dodnes opuštěné a nefunkční areály

někdejších podniků, které hyzdí obce i krajinu. Trendem v současné Evropské unii při umísťování průmyslových aktivit je jednoznačná preference již urbanizovaných a aktuálně nevyužitých ploch - „brownfields“ - před stavbami na „zelené louce“. Taková strategie pomáhá chránit přírodu i zemědělskou půdu a zároveň zbavuje obce chátrajících objektů, které by jinak bylo nezbytné nákladně sanovat. Moravskoslezský kraj by se měl zaměřit především na využití stávajících brownfields a o spoluúčast při financování jejich sanace žádat zástupce evropských strukturálních fondů. Podle evidence agentury CzechInvest je v Moravskoslezském kraji 219 brownfields s celkovou rozlohou několika tisíc hektarů, vhodných k novému využití.

Martin Skalský

Heřmanský stav-Odra-Poolzí je jednou z nejlepších tuzemských lokalit pro chráněného ledňáčka říčního. Foto: Archiv Arniky

Obce Podkrkonoší, jimž Arnika pomáhá zabránit těžbě českých granátů na jejich území, získaly významnou podporu. Zachování krajiny i koloritu podhorských vesnic podpořil svým dopisem exprezident Václav Havel.

„Sympatizuji se snahou občanského sdružení Pod Rovněmi zabránit průzkumu a posléze těžbě českých granátů v několika podkrkonošských obcích, jimž by

VÁCLAV HAVEL PODPOŘIL SNAHU OCHRÁNIT PODKRKONOŠÍ PŘED TĚŽBOU

tento zásah odebral kus jejich identity. Významně by se totiž dotkl jejich urbanistického půdorysu a těžce by poškodil okolní krajinu i životní prostředí v celé lokalitě,“ napsal Havel.

Těžbu českých granátů plánuje Družstvo umělecké výroby Granát Turnov v údolích Kalenského, Ždírnického a Bukovinského potoka. Původní ložisko na okra-

ji Dolní Olešnice, odkryté již více než deset let, je totiž prakticky vytěžené. S masivním rozšiřováním těžby zásadně nesouhlasí většina místních občanů i některé obce, protože těžba by se přesunula dovnitř sídel a poškodila by životní prostředí i turistický ruch, který je zejména pro Dolní Kalnou hlavním zdrojem obecních příjmů. Obce se bojí rovněž snížení hladiny podzemních vod.

Podkrkonošské občanské sdružení Pod Rovněmi podalo nedávno rozklad proti povolení Ministerstva životního prostředí ČR k provádění průzkumné těžby v Dolní Olešnici a Dolní Kalné. O námitkách by měla rozhodnout rozkladová komise ministerstva životního prostředí v nejbližší době.

Martin Skalský

Arnika Děčín

Foldyna podepsal demonstrantům petici

Pobočka Arniky v Děčíně zorganizovala happening „Cyklojízda za 13 milionů“. Cílem akce bylo poukázat na to, že město nesplnilo svůj slib, že bude v letošním roce investovat 13 milionů korun do realizace cyklistických projektů.

Protože se tak nestalo, uspořádala Arnika Děčín průvod pěších a cyklistů, kteří se nakonec zastavili před budovou městské knihovny, kde právě zasedalo zastupitelstvo. Na 40 účast-

níků pak upozornilo písmem a zvoněním na zvonky u kol zastupitele na svoji přítomnost. Po chvíli se objevil zástupce hejtmána Ústeckého kraje a děčínský zastupitel Jaroslav Foldyna, který aktivistům vzápětí podepsal petici požadující výstavbu cyklotras podle programu schváleného v minulém roce děčínským zastupitelstvem.

Starosta města Děčín Vladislav Raška uznal, že město závazek skutečně nesplnilo. Vysvětlil to tím, že město má v současné době jiné priority než cyklostezky.

Kamil Repes

Jednání zastupitelstva opustil i starosta Děčína Vladislav Raška, aby se setkal s aktivisty Arniky před budovou. Město má podle jeho slov prý jiné priority a proto nesplnilo svůj slib týkající se cyklostezek.

Foto: Jan Skořepa, Deníky Bohemia

Arnika Ostrava

Arnika vyhrála boj o porubský hřiště

Porubská radnice se na počátku roku 2004 rozhodla postavit parkoviště pro více než padesát aut přímo na místě sportovních hřišť u základní školy v Komenského ulici. Hřiště měla být zrušena. O celé akci nebyli předem informováni ani místní občané, ani rodiče žáků základní školy, a všichni se o plánech radnice dozvěděli prakticky náhodou. Když vyšel mimořádně bezohledný plán najevo, dotčená veřejnost se jej

pokusila prostřednictvím sdružení Arnika zastavit v probíhající územní řízení. To se nakonec podařilo - radnice svou žádost o povolení parkoviště pod tlakem veřejnosti stáhla.

Místní obyvatelé i představitelé základní školy, která by byla plánem postižena nejvíce, považují ukončení územního řízení bez vydání povolení za velký úspěch. „Radnice se snažila celý projekt prosadit potichu a nenápadně, aby se nikdo nic nedozvěděl. Ve chvíli, kdy propukl skandál, úřad zřejmě pochopil, že parko-

Arnika České Budějovice

Arnika iniciovala alternativní návrh vyhlášky pro nakládání s odpady v Jihočeském kraji

Českobudějovická pobočka Arniky pečlivě sleduje proces přípravy Plánu odpadového hospodářství Jihočeského kraje (POH). To je dokument, který ovlivní způsob nakládání s odpady v Jihočeském kraji na příštích 10 let. O jeho definitivní podobě rozhodují v těchto dnech krajské zastupitelé.

Protože jedna z předložených variant POH navrhuje pouze velice obecná opatření, bez jasného určení splnění termínů nebo cílových hodnot, připravila Arnika ve spolupráci s několika členy krajského zastupitelstva vlastní řešení. To již konkrétněji naplňuje jak požadavky Evropské unie, tak závazky vyplývající pro jednotlivé kraje z Národního plánu odpadového hospodářství. Stanovuje také konkrétní kroky vedoucí ke zvýšení množství vytríděného odpadu a jeho recyklace a konkrétní data jejich naplnění.

Marek Jeblička

U Mydlovar končí toxické látky ze spaloven

Arnika poukázala na závažný ekologický problém u obce Mydlovary na Česko-budějovicku. Společnost Quail s. r. o. zde totiž používá k rekultivaci odkališť směs

kontaminovanou toxickými dioxiny. Dioxiny jsou obsaženy v popílcích ze spaloven, které tvoří nezanedbatelnou složku zmíněné směsi. Podle odhadů Arniky končí u Quailu až 1/4 všech popílků, které jsou vyprodukovány spalovnami v celé České republice.

Podle vedoucího programu Toxické látky a odpady sdružení Arnika RNDr. Jindřicha Petrlíka končí v popílcích, které Quail zpracovává, řádově gramy až desítky gramů dioxinů. „To je hodně, pokud si uvědomíme, že množství dioxinů obsažených ve staré ekologické zátěži ve Spolaně Neratovici se odhaduje na cca 20 g TEQ dioxinů,“ říká Petrlík.

Riziko kontaminace se nelíbí ani starostovi obce Mydlovary Petru Cíglbauerovi. „Jsem pro to, aby byla odkaliště zrekultivována co nejrychleji. Ovšem ne za cenu, že tam skončí další toxické látky. Obyvatelé naší obce se obávají nové ekologické zátěže. Toxických látek už je kolem nás dost,“ říká Cíglbauer.

Arnika proto požaduje, aby byl proveden monitoring okolí Mydlovar a Hůrky na obsah dioxinů a dalších toxických látek obsažených v popílcích ze spaloven. Do té doby by podle Arniky měla firma Quail přestat preventivně používat popílků ze spaloven odpadů pro rekultivační účely.

Marek Jeblička

viště pod okny základní školy neprosadí, a stáhnul se,“ domnívá se zástupkyně místních občanů Helena Váňová.

Podle původních plánů mělo nové parkoviště zabrat obě hřiště základní školy Komenského. Stavba by navíc znamenala i vykácení parčíku, kde si odpoledne hrají děti ze školní družiny. Zvýšený provoz v okolí školy by pak zvětšil nebezpečí pro děti. Podle míst-

ních občanů by byla zastavěním hřišť poškozena nejen základní škola, ale všechny tělovýchovné organizace a veřejnost, která školní hřiště v době mimo vyučování využívá. Nehledě k tomu, že nová parkovací stání v ulici Komenského nejsou zřejmě vůbec potřebná, zničit parčík a hřiště u školy a nechat děti koukat do betonové plochy byl stěžejní obhajitelný plán.

Martin Skalský

Václav Tutr je posledním z civilkářů. Ještě zajímavější je, že se k výkonu civilní služby přihlásil zcela dobrovolně, ačkoliv na něj úředníci již zapomněli. Do Arniky nastoupil počátkem června a vedle klasických prací "civilkářů" se zapojil i do činnosti Koordinačního centra, jakéhosi srdce či "CMA" (Centrálního Mozku Arniky). Václavovi je 26 let, narodil se ve znamení vah a má pětiletou dceru Ronju. Podobnost s proslavenou dcerou loupežníka není vůbec náhodná...

Jak jsi přišel na jméno Ronji?

Jméno samozřejmě pochází z knížky "Ronja - dcera loupežníka". Shodli jsme se na tom s bývalou manželkou už dávno. Ještě v době, kdy jsme spolu začali chodit. Když jsme pak čekali dítě, ani nás nenapadlo, že by se nám mohl narodit kluk.

VÁCLAVA TUTRA, POSLEDNÍHO "CIVILKÁŘE" ARNIKY

Jak jsi se vlastně dostal do Arniky?

Můj bratr dříve pracoval v Dětech Země a také jeden můj kamarád tam kdysi dělal civilkáře. Viděl jsem pak inzerát na webových stránkách Arniky a když jsem o tom hovořil ještě s přáteli, rozhodl jsem se pro Arniku. Zajímalo mě také jaké to bude, chtěl jsem poznat nové prostředí a nové lidi.

Mohl bys naše čtenáře zasvětit do toho, cos měl kromě svých "civilkářských" povinností ještě nastarosti?

Práce civilkáře není zase tak náročná, ale co se týká zapojení do Koordinačního centra, to už klade na člověka vyšší nároky. Tato práce je z velké části o komunikaci. Jde především o vyřizování korespondence a to jak e-mailové tak poštovní. Dále se věnuji správě databáze členů, dobrovolníků a přispěvatelů. Starám se rovněž o e-mailové

listy a webové stránky Arniky a mezi mé povinnosti patří také pokladna a účetnictví Koordinačního centra.

Co se Ti na práci v Arnice líbí?

Jsem rád, že pracuji s lidmi, se kterými se lze na všem domluvit. Hodně mě také bavilo, když jsem dělal oddílového vedoucího na dětském ornitologickém soustředění, které Arnika pořádala v rámci projektu Sovy do škol. Tam jsem také hodně fotil...

Tím se dostáváme ke tvým koníčkům...

Tak je to hlavně fotografování a cestování. Trochu se snažím hrát na kytaru a občas si zajdu na hokej.

Kam jsi naposledy cestoval?

Už jsem dlouho nikde nebyl. Naposledy jsme byli s kamarády v Maďarsku, v Budapešti.

Publikoval už jsi někde své fotografie?

Ze dvou akcí jsem měl fotografie v "Diario de Praga", což je časopis pro španělsky hovořící lidi v České republice, tedy nejen v Praze, jak by se mohlo zdát z názvu. Fotil jsem také rekonstrukci Divadla Nablízko. V Arniku pak vyšly dvě fotografie právě z ornitologického soustředění.

Více informací o Václavu Tutrovi a také jeho fotografie najdete na jeho osobní stránce: <http://www.macska.net>

Marek Jehlička

Slavnosti Labe jsou největší akcí pořádanou sdružením Arnika. První ročník se uskutečnil v roce 2001 ve spolupráci s německou organizací Deutsche Umwelthilfe. Letos se Slavnosti Labe konaly potřetí.

Přestože na většině koupacích míst tentokrát vládla zima, přišlo a voda byla velmi studená, řada lidí se odhodlala ke koupání. Kvůli špatnému počasí se Slavností zúčastnilo „jen“ zhruba 3.500 lidí. „Na první pohled by se mohlo zdát, že kvůli nepříznivému počasí byly letošní Slavnosti Labe neúspěšné. Domnívám se však, že opak je pravdou. Právě

ŠPATNÉ POČASÍ UKÁZALO, ŽE LIDÉ MAJÍ LABE OPRAVDU RÁDI

dešť, zima a ledová voda prověřily skutečný vztah lidí k řece, v jejíž blízkosti žijí. Skutečnost, že i v takových podmínkách byli lidé ochotní se koupat, dokazuje, že mají Labe opravdu rádi. A právě znovunalezení vztahu lidí k Labi bylo cílem, kvůli kterému Arnika Slavnosti začala organizovat. Máme tedy důvod k radosti,“ shrnul letošní ročník předseda Arniky Ing. Vlastimil Karlík.

Příští rok se bude koupat celá Evropa

V příštím roce by měl „Koupací den“ získat celoevropský roz-

měr. Evropská říční síť se sídlem ve Francii se totiž rozhodla zorganizovat „Evropský den koupání v řekách“. Mělo by se ho zúčastnit nejméně 100 000 lidí ve všech zemích EU. Pořadatelé počítají, že koupání proběhne na více než 400 místech. V České republice bude akcí zajišťovat sdružení Arnika. Datum je stanoveno na 17. července 2005.

Evropský den koupání v řekách se nebude konat každoročně, jako to dělá Arnika v České republice, ale v pětiletých periodách, tedy v letech 2005, 2010 a 2015. „Tento výběr není náhodný,“

vysvětluje Vlastimil Karlík. „Souvisí s důležitými kroky při naplňování Rámcové směrnice o vodách Evropské unie. Podle této směrnice má být v Evropě dosažen dobrý ekologický stav všech vod právě do roku 2015. Hlavní myšlenkou akce je získat zájem a podporu veřejnosti pro další zlepšování ekologického stavu evropských řek,“ uvedl.

„Daří se nám vracet do řek lososa, ale chceme, aby se do nich vrátil i člověk,“ sdělil duchovní otec celé akce, Roberto Epple z Evropské říční sítě.

Marek Jehlička

Arnikum, čtvrtletní zpravodaj sdružení Arnika vychází 4x ročně v Praze. Číslo 3/2004 vyšlo v září 2004 v nákladu 2000 ks.

Tento čtvrtletní zpravodaj byl vydán díky finanční podpoře z programu EU Phare 2002 - dlouhodobá udržitelnost rozvoje občanské společnosti.

Vydává: Arnika - Koordinační centrum, IČO: 70938105, Evidenční č. MK ČR E14275, Chlumova 17, 130 00 Praha 3,

tel/fax: 222 781 471, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Marek Jehlička - tiskový mluvčí,

spolupracovníci: Martin Skalský, RNDr. Jindřich Petrlík, Jan Dostál, Ing. Petr Hrdina, Lenka Mašková, Ing. Vlastimil Karlík,

Radka Štěpánová, MUDr. Věra Horská, Hana Martincová, Šárka Dostálová, Lenka Daňhelová. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele.

